

Turinys

I skyrius. Darnus vystymasis

Geografija ir darnus vystymasis.....	2
Sveikata – ilgo gyvenimo prielaida	3
Švietimas visiems	5
Badas ten, perteklius čia.....	7
Kelyje į vieną pasaulį	9
Įsivertinimas.....	11

II skyrius. Valstybių gerovės skirtumai

Valstybių įvairovė.....	12
Kas yra gerovė?.....	15
Kas yra ekonominė galia?	16
Universalūs valstybių gerovės rodikliai	18
Europos Sąjunga ir mes	20
Stipri ir silpna Europa	22
Kas trukdo šalims vystytis?	25
Įsivertinimas.....	26

III skyrius. Gyventojų skaičiaus kaita

Gyventojų pasiskirstymas pasaulyje	27
Gyventojų gausėjimas pasaulyje	29
Nagrinėjame gyventojų piramides	31
Indija – jau bemaž didžiausia pasaulyje	32
Jaunėjantis ir senėjantis pasauliai	33
Demografinė raida.....	35
Lietuvos gyventojai šiandien	36
Demografinės raidos padariniai Lietuvoje	38
Augantys ir tuštėjantys Lietuvos regionai.....	40
Įsivertinimas.....	42

IV skyrius. Migracija

Gyventojų migracija pasaulyje	43
Ateities paieškos Europoje	45
Migracijos padariniai kilmės ir tikslo šalims	46
Lietuvos gyventojų migracija	47
Įsivertinimas	49

Europos politinis žemėlapis.....	50
Pasaulio politinis žemėlapis.....	51

Mielieji moksleiviai,

atliekant kai kurias užduotis šiame sąsiuvinyje, teks naudotis geografijos vadovėliu ŽEMĖ 9, gana dažnai prireiks ir geografijos atlaso. Tam, kad darbas vyktų sparčiau, kai kuriose užduotyse nurodomi simboliai:

– naudotis geografijos vadovėliu;

– ieškoti informacijos internete;

– pasitelkti geografijos atlasą;

8–9 p. – temos puslapis vadovėlyje.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

Projekto vadovas Rytas Šalna

Autoriai: Loreta Latvienė, Giedrė Motiejuitė,

Angelė Pakamorienė, Rytas Šalna

Konsultantas Georgijus Sapožnikovas

Kalbos redaktorė Renata Levickienė

Dizainerė ir maketuotoja Indrė Salanginaitė

Viršelio autorė Indrė Salanginaitė

© Loreta Latvienė, Giedrė Motiejuitė,
Angelė Pakamorienė, Rytas Šalna

© Leidykla „Briedis“, 2023

ISBN 978-609-494-085-9

BRIEDIS

Ilustracijų šaltiniai:

Agencia Ricciarini; AKG, London; Alfred Gregory/ R.G.S; Archiv für Kunst und Geschichte; AS Kolibri; F.S.N; Graham Bush; Ibidem; ICCE Photo Library; Justus Perthes Verlag, Gotha; Museo e Gallerie Nazionali di Capodimonte; M. Rožak, Gdańsk; Otava; R.G.S; Stanley Thorner; The Explorers, White Star; Trevor Collens/M.Ommanney; Wiking; Hachette Education; Ivo Haas Verlag; Klett-Perthes Verlag; Koulun Maantieto, Otava; Lernzirkel, Unruhige Erde; Westermann Schulbuchverlag; Kartastotehtäviä yläasteelle, Otava; Places, Stanley Thornes; New Connections, Stanley Thornes, Marius Zavadskis.

1 Kas yra darnus vystymasis?

1. Paaiškink, kaip supranti žodžių junginį „darnus vystymasis“.

.....

.....

2. Naudokis ir visus 17 darnaus vystymosi tikslų priskirk trims kategorijoms: *ekonomika / aplinka / visuomenė*.
Prie kiekvienos kategorijos į stačiakampius įrašyk atitinkamus darnaus vystymosi kryptis atitinkančius skaičius.

17

EKONOMIKA

VISUOMENĖ

APLINKA

3. Priskirk šias sąvokas trims darnaus vystymosi sritims:

darbo vietų kūrimas / dirvožemio išsaugojimas / klimato apsauga / lyčių lygybė / maisto užtikrinimas / miškų išsaugojimas / moterų įgalinimas / prekybos ryšiai / rūšių apsauga / skolų panaikinimas / skurdo mažinimas / švietimas / vandens telkinių apsauga

Ekonomika:

Visuomenė:

Aplinka:

4. Perskaityk šaltinį ir atsakyk į klausimus.

a) Kurioje ūkio srityje pradėtas taikyti tvarumas?

.....

b) Kuris H. K. fon Karlovido veiksmas yra tvarumo taisyklėmis įrodytas?

.....

c) Remkis H. K. fon Karlovido citata ir išvardyk tris dalykus, kurie gyvybiškai svarbūs Lietuvai.

.....

2 Darnus vystymasis ir aš

Naudokis , pasirink du darnaus vystymosi tikslus ir trumpai pakomentuok, kaip galėtum prisidėti prie jų įgyvendinimo.

tikslas:

tikslas:

1 Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė šalyse

1. Naudokis ir užpildyk lentelę apie vidutinės gyvenimo trukmės ypatumus.

	Ilga gyvenimo trukmė (80–85 metai)	Trumpa gyvenimo trukmė (50–55 metai)
Būdingi šalių socialiniai ir ekonominiai požymiai	1. 2. 3.	1. 2. 3.
Šalių pavyzdžiai	1. 2. 3.	1. 2. 3.

2. Ilgėjant vidutinei gyvenimo trukmei, daugėja vyresnių ir pagyvenusių žmonių. Pateik tris ekonomines veiklas, kurios tampa vis paklausesnės šalyse, kur gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė yra ilga.

1.
2.
3.

2 Medicinos lygis Lietuvoje

Mes visi esame Lietuvos sveikatos sistemos dalyviai ir retkarčiais naudojames jos paslaugomis. Medicina yra ne tik gyvybiškai svarbi kiekvienam iš mūsų, bet ir atspindi valstybės ekonomikos lygį.

1. Remkis savo ir artimųjų patirtimi, bendromis šalies gyventojų nuostatomis ir įvertink medicinos lygį Lietuvoje (5 – aukščiausias įvertinimas, o 1 – žemiausias). Savo pasirinkimus pažymėk +.

2. Palygink savo įvertinimų sumą su kitų.

Galimybė šalyje įgyti mediko specialybę

5 4 3 2 1
○ ○ ○ ○ ○

Gydymo įstaigų aprūpinimas šiuolaikinėmis technologijomis

○ ○ ○ ○ ○

Gydymo paslaugų prieinamumas

○ ○ ○ ○ ○

Gydytojų kompetencija

○ ○ ○ ○ ○

Gydytojų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų

○ ○ ○ ○ ○

Greitosios medicinos pagalbos operatyvumas

○ ○ ○ ○ ○

Ligoninių tinklas šalyje

○ ○ ○ ○ ○

Iš viso balų:

2 Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas

Lietuva, būdama atsakinga tarptautinės bendruomenės narė, vykdo pagalbos projektus įvairiose šalyse.

1. Pateiktoms situacijoms pasiūlyk tinkamiausias pagalbos formas, kurias gali teikti Lietuvos valstybė.

A Piliietinis karas Pietų Sudane privertė daug žmonių palikti šalį ir persikelti į Etiopiją. Pabėgėliai neapibrėžtam laikui apsistojo perpildytoje pabėgėlių stovykloje, tačiau svarbu, kad pavojus negresia jų gyvybei.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C Konge labai trūksta elektros energijos, ji prieinama tik 20 % šios Afrikos šalies gyventojų. Tačiau geografinė jos padėtis ir upių tinklas sudaro visas prielaidas vandens energijai panaudoti.

.....

.....

.....

.....

.....

B Stiprus žemės drebėjimas supurtė Turkijos rytinę dalį. Namus prarado milijonai vietos gyventojų, sugadinta gyvybiškai svarbi infrastruktūra, sunku pasiekti vietoves, kur reikalinga skubi pagalba.

.....

.....

.....

.....

.....

D Dėl karo veiksmų Ukrainoje sugriauta regioninė ligoninė, vietos gyventojai neteko galimybės gauti reikiamą medicinos pagalbą, o pasiekti tolimesnes ligonines subombarduotais keliais sudėtinga ir ilgai trunka.

2. Mokslinės studijos parodė, kad dvišalė pagalba naudinga ir ją teikiančioms šalims. Įvertinta, kad 1 JAV doleris paramos sugeneruoja 2,15 JAV dolerio ekonominės naudos.

Kiekvienai minėtai situacijai (A–D) parink tinkamiausią pagalbos formą ir nurodyk naudą, kurią iš suteiktos pagalbos gali gauti Lietuva.

	Pagalbos forma	Ekonominė nauda paramą teikiančiai šaliai
A
B
C
D

3. Pasidomėk () bendradarbiavimo projektais, kuriuos vykdo arba prie jų prisideda Lietuva, tavo gyvenamasis arba artimiausias miestas.

.....

.....

.....

.....

.....

- A** Puikiai – viską supratau ir galiu paaiškinti kitiems.
- B** Gerai – beveik viską supratau, bet negaliu paaiškinti kitiems.
- C** Patenkinamai – ne viską supratau, turiu dar pasimokyti.
- D** Silpnai – buvo sunku, nesupratau, turiu konsultuotis su mokytoju.

Įsivertinimas

I skyrius
Darnus vystymasis

Šiame vadovėlio skyriuje daug visko sužinojai ir išmokai. Elkis sąžiningai ir įsivertink savo žinių lygį. Jei matysi, kad tam tikrų žinių dar trūksta, kažko negali ar nemoki padaryti, galėsi grįžti į vadovėlį ir pasikartoti arba kreiptis į geografijos mokytoją.

1 Geografija ir darnus vystymasis 8–11 p.

- a) Galiu paaiškinti darnaus vystymosi tikslų svarbą.
- b) Galiu paaiškinti ryšius tarp darnaus vystymosi sričių.
- c) Galiu pateikti pavyzdžių, kaip aš galiu prisidėti prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

2 Sveikata – ilgo gyvenimo prielaida 12–13 p.

- a) Galiu paaiškinti nepakankamos sveikatos apsaugos poveikį valstybių vystymuisi.
- b) Galiu vertinti medicinos lygį Lietuvoje.
- c) Galiu remtis šaltiniais ir analizuoti konkrečius pandemijų atvejus pasaulyje.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

3 Švietimas visiems 14–15 p.

- a) Galiu apskaičiuoti bendrą šalies raštingumo lygį.
- b) Galiu vertinti švietimo reikšmę valstybių ekonominei pažangai.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

4 Badas ten, perteklius čia 16–19 p.

- a) Galiu išvardyti esmines žmonių neprievalgio ir bado priežastis.
- b) Galiu analizuoti pasaulio bado indekso žemėlapij ir daryti išvadas.
- c) Galiu nurodyti tinkamos ir netinkamos mitybos pavyzdžius.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

5 Kelyje į vieną pasaulį 24–27 p.

- a) Galiu pagrįsti vystomojo bendradarbiavimo svarbą.
- b) Galiu išvardyti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo kryptis ir jas vertinti.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

Man šiame skyriuje patiko:

.....

.....

.....

.....

Dar reikėtų pasimokyti:

.....

.....

.....

.....

Vardas, pavardė

Data